

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

УДК 657.421.3

DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2022-1-9>

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ІДЕНТИФІКАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

М. В. СОБАКАР

аспірант,

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

Анотація. Мета статті полягає в розкритті економічної сутності інформаційних ресурсів, їх особливостей та розвитку теоретичних та методичних положень про порядок ідентифікації інформаційного ресурсу як об'єкту обліку. **Методика дослідження.** У статті використовуються методи аналізу та синтезу, логічного узагальнення, морфологічного аналізу, порівняння. **Результати.** Визначено сутність інформаційних ресурсів та запропоновано схему життєвого циклу інформації на підприємстві. Визначено специфічні ознаки інформаційного ресурсу, на основі яких обґрунтовано основні методичні засади ідентифікації та формування облікової політики інформаційних ресурсів як складової нематеріальних активів підприємства. **Практична значущість результатів дослідження.** Результати дослідження дозволять удосконалити діючу систему обліку в частині ідентифікації інформаційних ресурсів як активу та підвищити об'єктивність оцінки вартості підприємства.

Ключові слова: відомості, дані, життєвий цикл, ідентифікація, інформаційні ресурси, нематеріальні активи, облік.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. В сучасних умовах динамічних змін середовища функціонування успішність управлінського процесу залежить від наявної інформації, її обсягу, достатності та релевантності. Тому інформація набуває ролі стратегічного ресурсу для стійкого розвитку підприємства та забезпечення його конкурентоспроможності.

Незважаючи на визначальну роль інформаційних ресурсів в процесі господарської діяльності, на даний момент відсутня методика їх відображення в системі бухгалтерського обліку. Інформаційні ресурси не відображаються в обліку підприємств у зв'язку з існуючими нормативними обмеженнями та специфічними ознаками. Питання обліку інформаційних ресурсів майже не розкривалися науковцями та знаходяться лише на стадії визначення категоріального апарату та взаємозв'язку з іншими категоріями нематеріального характеру. Разом з недостатнім дослідженням сутності інформаційних активів як економічної категорії та як об'єкту обліку, потребує вирішення і питання змісту та структури інформаційних ресурсів підприємства як стратегічного ресурсу, їх ролі для виробничих та інноваційних процесів підприємства. Потребують розробок аспекти кількісної та вартісної оцінки інформаційних ресурсів, їх доку-

ментування, амортизаційної політики, підходів до відображення на рахунках обліку, тому ці питання потребують дослідження з метою надання системою обліку повної інформації про наявні ресурси для прийняття управлінських рішень.

На сучасному етапі розвитку теорії обліку та в умовах існуючих обмежень нормативної бази щодо регулювання обліку нематеріальних активів у зв'язку з інертністю розробок теоретичних основ щодо сутності та обліку інформаційних ресурсів відбувається неефективне управління та оцінка підприємства в частині інформаційних ресурсів, незважаючи на їх фактичну визначальну роль для успішної економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку інформаційної економіки та ролі інформації в діяльності підприємств присвячено праці П. Ф. Друкера, М. Кастельса, Б. З. Мільнера [17], І. Нонака [1], Т. Стоун'єра [16], А. П. Веревченко [4], Р. Марутян [7], О. Марченко [8], О. І. Пушкаря [12] та інших, проте інформаційних ресурс розглядається лише в якості економічної категорії без розробки положень щодо можливостей обліку. Незважаючи на існуючі дослідження, відкритими залишаються питання розвитку облікової системи в частині теоретичних та методичних засад обліку інформаційних ресурсів для цілей управління підприємством.

Серед вітчизняних науковців, що займалися вивченням сутності інформації не просто як ресурсу підприємства та його конкурентної переваги, але і як об'єкту обліку, слід виділити В. Рожелюк [14], В. Семанюк [15], О. Л. Біляченко [2], проте в їх роботах розглянуто лише категоріальний апарат, а питання ідентифікації, оцінки, документування, процесу відображення на рахунках обліку залишилися не розглянутими.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є розкриття економічної сутності інформаційних ресурсів та їх специфічних особливостей у складі загального економічного потенціалу підприємства, та розвиток теоретичних та методичних положень про порядок ідентифікації інформаційного ресурсу як об'єкту бухгалтерського обліку у складі активів та/ або витрат для достеменного визначення вартості підприємства як бізнес-одиниці.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для досягнення поставлених цілей та завдань менеджменту підприємств необхідно ефективно управляти всіма наявними ресурсами із врахуванням факторів зовнішнього середовища. Проте, основну увагу необхідно в першу чергу звертати на ключові ресурси розвитку підприємства, роль яких, замість фінансових та трудових, в умовах розвитку інформаційної економіки здобули інформація та знання. Таким чином, інформація перетворилась на повноцінний фактор виробництва, поступово переважаючи в цьому плані матеріальні засоби.

Паралельно із зміною структури ресурсів має змінюватися і система обліку підприємств через розширення облікових об'єктів, удосконалення форм і методів обліку.

Інформаційні ресурси є інноваційною та специфічною за своїм змістом та функціями складовою потенціалу підприємства, яка формує його ринкову вартість та конкурентоспроможність. Інформаційні ресурси мають стратегічне значення для підприємства, так як саме вони є довгостроковою конкурентною перевагою компаній, сприяють ефективному розвитку та функціонуванню, а також стимулюють персонал і керівництво до інноваційної активності [14].

Інформація у формі ресурсу підприємства, в умовах інформаційної парадигми соціально-економічного розвитку, все частіше набуває ролі товару паралельно з основними видами продукції та послуг. Тому визнання інформаційного ресурсу як активу підприємства з відображенням його в обліку, капіталізацією понесених витрат та справедливою оцінкою стає необхідною умовою об'єктивної оцінки досягнутих результатів діяльності в сучасних умовах господарювання.

Розробку теоретичних основ побудови системи відображення в обліку наявних інформацій-

них ресурсів з метою управління підприємством доцільно розпочати із визначення економічної сутності таких ресурсів та їх впливу на ефективність діяльності підприємства, формування системного підходу до інформації як об'єкту обліку із врахуванням її специфічних ознак. Важливим також є визначення інформаційних потреб системи менеджменту щодо наявних в неї інформаційних ресурсів з метою здійснення управлінського впливу на діяльність підприємства.

Неоднозначність розуміння сутності інформації як ресурсу та об'єкту бухгалтерського обліку призводить до некоректного розкриття їх змісту, що ускладнює подальшу розробку методичних підходів до системи їх облікового відображення. Аналіз літературних джерел щодо визначення економічної сутності інформаційних ресурсів виявив проблему взаємоузгодженості близьких за змістом категорій інформаційного характеру, а саме «інформація», «дані», «знання», «відомості», «інформаційний ресурс», у зв'язку з чим ускладнюється формалізація категоріального апарату бухгалтерського обліку.

Основна проблема полягає між визначенням понять «інформація», «дані», «знання», «відомості», так як трактування сутності інформації відбувається саме через призму даних категорій та існує 2 основні підходи до розкриття її сутності (табл. 1):

- 1) інформація це і є дані або відомості;
- 2) що інформація ототожнюється зі знаннями.

Виходячи з аналізу підходів, більшість авторів розкриває суть інформації через поняття дані та відомості, при цьому переважно ототожнюючи ці категорії. Тому, ведуться дискусії щодо ототожнення понять. Як зазначають Мариничева М. К. та Хаксевер К., інформація є набором відомостей, які є структурованими та перетвореними, тобто переходу відомостей у етап інформації передують операції з їх обробки [6]. Несвіт Г. П. також додає, що інформація є набором організованих даних, тому їх не можна ототожнювати [2].

Марченко О. С. також зазначає, що інформація – це «фактор виробництва, у тому числі знання», тобто зазначає, що інформація є більш широким поняттям [8].

Обумовленість такого підходу проаналізуємо на основі дослідження понять «дані» та «відомості», щоб визначити взаємозв'язок між ними.

Зміст «відомостей» трактується як загальні або не глибокі знання про що-небудь (Веревиченко А. П. [4]); повідомлення про що-небудь (Єфремова Т. Ф. [2]); знання, які відображаються в сигналах, повідомленнях; частина знань, критерій істинності яких не однаковий у різноманітних учасників пізнавального процесу [2]. Таким чином, відомості становлять собою набір окремих фактів та повідомлень, які характеризуються невисоким рівнем достовірності та підлягають попередній обробці для можливості використання.

Таблиця 1

Аналіз підходів до визначення категорії «інформація»

Автор	Визначення інформації
<i>Інформація ототожнюється з даними та відомостями</i>	
Закон України «Про захист економічної конкуренції»	Відомості в будь-якій формі й вигляді та збережені на будь-яких носіях (у тому числі листування, книги, помітки, ілюстрації (карти, діаграми, органіграми, малюнки, схеми тощо), фотографії, голограми, кіно-, відео-, мікрофільми, звукові записи, бази даних комп'ютерних систем або повне чи часткове відтворення їх елементів), пояснення осіб та будь-які інші публічно оголошені чи документовані відомості
Закон України «Про інформацію»	Будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді
Закон України «Про телекомунікації»	Відомості, подані у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб
І. Нонак [1]	інформація — це потік повідомлень, а знання створюється з цього потоку, воно знаходиться в залежності від думок і переконань його власника
Т. Стоуньєр [16]	дані, трансформовані у значиму форму для доцільного використання
Мильнер Б. З. [17]	дані, представлені в контексті
Золотар О. О.	Відомості про об'єктивно існуючі явища, які використовуються більш ніж однією особою, незалежно від форми та способу її подання у суспільних відносинах
Мариничева М. К. [6]	Структурований потік відомостей у контексті
Марченко О. С. [8]	певні відомості про предмети, явища, відносини, події, діяльність тощо
Несвіт Г. П.	Дані, що складають категорії, класифікаційні схеми, тобто організовані дані
Гужва В. М.	Відомості про навколишній світ (об'єкти, явища, події, процеси тощо), які зменшують міру існуючої невизначеності, неповноти знань
Осовська Т. В.	Сукупність відомостей про зміни, що відбуваються в системі та навколишньому середовищі цієї системи, котра знижує рівень невизначеності знань про перебіг процесу управління
Хаксевер К.	Вихідний потік системи, це відомості, які перетворені на корисні і значущі для людини форми
Черноіваненко А. В.	Відомості, які передаються людьми в усній, письмовій формах або іншими засобами (за допомогою умовних сигналів, технічних засобів та ін.)
<i>Інформація ототожнюється із знаннями</i>	
Міжурядова програма міжнародної співпраці в області науково-технічної інформації	Знання, які являються продуктом дослідницької діяльності природних і загальних наук чи тих, що торкаються цієї діяльності, з однієї сторони, і знання, що мають відношення до техніки, з іншої сторони
Філіпенко А. С.	Сукупність знань, даних про матеріальний і духовний світ, про закономірності й тенденції його розвитку
Семанюк В. З. [15]	Сукупність знань, повідомлення про стан справ, становище чого-небудь
Ніколаєва Т. П.	знання про будь-кого або про щось, прямо чи опосередковано передані одним суб'єктом іншому з метою зняття невизначеності ситуації для зацікавленої сторони

Джерело: систематизовано автором на основі [2; 13]

Сутність «даних» розкривається як інформація до того, як їй надається контекст, структура та значення [12]; зареєстроване на носії подання відомостей (Бірюков В. В. [3]); інформація, подана у формалізованому вигляді, прийнятному для обробки автоматичними засобами за можливої участі людини (Гужва В. М. [5]); сукупність відомостей, які зафіксовані на деякому носії для збереження, передавання та опрацювання (Філіпенко А. С. [2]), інформація, подана у певному вигляді, що дозволяє автоматизувати її збір, зберігання і обробку (Шквір В. Д. [2]). Т. Стоуньєр додає, що «дані можуть бути перетворені в інформацію шляхом аналізу, виявлення зв'язків, виділення найбільш важливих фактів, їх синтезу» [16].

Спираючись на розглянуті твердження, дані є наступним етапом розвитку інформації після відомостей, та характеризуються такими особливостями, як наявність формалізації, структурованість, можливість обробки.

Таким чином, автор підтримує підхід щодо повного розмежування змісту понять «інформація», «дані», «знання», «відомості», так як їх ототожнення приводить не до правильного розуміння сутності категорій, а до підміни термінів. Ці категорії мають застосовуватися не в якості взаємозамінюючих понять, а як показниками етапів кругообігу та перетворення інформації в діяльності суб'єктів господарювання.

Аналіз поглядів науковців свідчить про те, що більшість трактує інформацію як сукупність відомостей про певний об'єкт. Такий підхід підтверджує роль інформації як основи отримання нових знань та формування інтелектуального капіталу. Проте, для принесення користі підприємству та надання користі від утримання, не достатнім є лише факт володіння певним обсягом інформації. По-перше, необхідним є здійснення фільтрації інформаційних шумів в обсязі отриманих даних. Крім того, сформована інформація має відповідати таким критеріям визначення корисності, як достовірність, своєчасність, релевантність, достатній обсяг. Таким чином, інформація, що направлена у відповідний час у відповідне місце і спожита у відповідній формі, досягає критерію корисності і перетворюється на ресурс підприємства, що формує його економічний потенціал. Тому, інформацію, як складову потенціалу та фактор виробництва розглянемо з точки зору інформаційних ресурсів. Відокремлення інформаційних ресурсів як самостійної економічної категорії обумовлено зростанням ролі інформації в суспільстві, підвищенням їх впливу на процеси функціонування бізнесу.

Незважаючи на досить широке використання терміну «інформаційні ресурси» на сьогодні відсутнє його загальноприйняте визначення. На основі дослідження трактувань сутності категорії «інформаційний ресурс» [2; 9; 12; 13; 15] можна виділити наступні основні наукові підходи:

1. Інтелектуальний підхід, згідно з яким інформаційні ресурси трактуються як продукти інтелектуальної діяльності, знання та відомості, що забезпечують інформаційні потреби менеджменту підприємства та використовуються для прийняття управлінських рішень (Н. Зинов'єва, В. В. Ковальчук, М. П. Денисенко, А. В. Родіонов, І. О. Нетреба). Основу інформаційних ресурсів складають результати наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок (НДДКР), які дають змогу створювати наукомісткі вироби, використовувати технічні та наукові ідеї, зафіксовані в різних документах та виданнях.

2. Технічний підхід, який розглядає інформаційні ресурси як частину інформаційної системи підприємства та у взаємозв'язку з матеріальними ресурсами (носіями інформації).

3. Ресурсний підхід, за яким інформаційні ресурси є фактором виробництва, що відіграє провідну роль у формуванні споживчої вартості товарів і послуг.

З огляду на зміст таких підходів можна зробити висновок, що економічна сутність інформаційних ресурсів розкривається інтелектуальним та ресурсним підходами, проте з різних аспектів. Тому для трактування їх сутності як економічної категорії застосуємо комбінацію даних підходів.

Таким чином, інформаційні ресурси можна представити як особливий вид ресурсу підприємства, що є частиною його інтелектуального капіталу, накопичений в результаті інтелектуальної діяльності, представлений у формі, придатній для збору, накопичення, зберігання, відтворення та прийняття управлінських рішень, що використовується в якості фактора отримання нових знань, інноваційного розвитку та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Знання представляють собою результат творчої праці людини з перетворення природної та соціальної інформації в творчий продукт під визначеною метою. Таким чином, не можна ототожнювати знання з інформацією, так як знання є результатом отримання та накопичення інформації, а саме інформаційного ресурсу. Тому, схема інтелектуального процесу з отримання та перетворення інформації має вигляд, представлений на рис. 1.

На погляд автора, знання виступає товарною формою ресурсу підприємства, але не може бути ідентифікована як його актив.

Інформаційні ресурси у зв'язку з нематеріальною природою в системі обліку мають відноситись до нематеріальних активів підприємства, облік яких регламентовано П(С)БО № 8 «Нематеріальні активи». Критеріями визнання нематеріального ресурсу в якості нематеріального активу в обліку та звітності відповідно до П(С)БО № 8 [11] є: імовірність одержання економічних вигід; можливість достовірної оцінки вартості; контрольованість підприємством; ідентифікованість активу (можливість відокремлення від суб'єкта господарювання і продажу, передачі, здачі в оренду тощо).

Інформаційні ресурси підприємства мають ряд специфічних ознак порівняно з іншими видами ресурсів підприємства. На основі узагальнення досліджень [13; 14; 15] автором виділено наступні характерні особливості інформаційних ресурсів та їх вплив на формування методики обліку даних ресурсів відповідно до існуючих нормативних вимог:

1. Двоєка природа інформаційного ресурсу – в якості ресурсу та продукту виробництва.

В сучасних економічних умовах інформація набула ролі обов'язкової складової виробничого процесу, тобто фактору створення інших ресурсів. При цьому інформація є результатом інтелектуальної діяльності, що спричиняє її двоєку економічну природу «ресурс-продукт» та впливає на процес відображення в обліку.

Вплив на методику обліку: необхідність застосування базового принципу превалювання сутності над формою, а саме витрати на формування інформаційного ресурсу як фактору виробництва мають відображатися в складі нематеріальних активів підприємства та поступово відноситися до собівартості готової продукції та/або до складу операційних витрат підприємства у періоді спо-

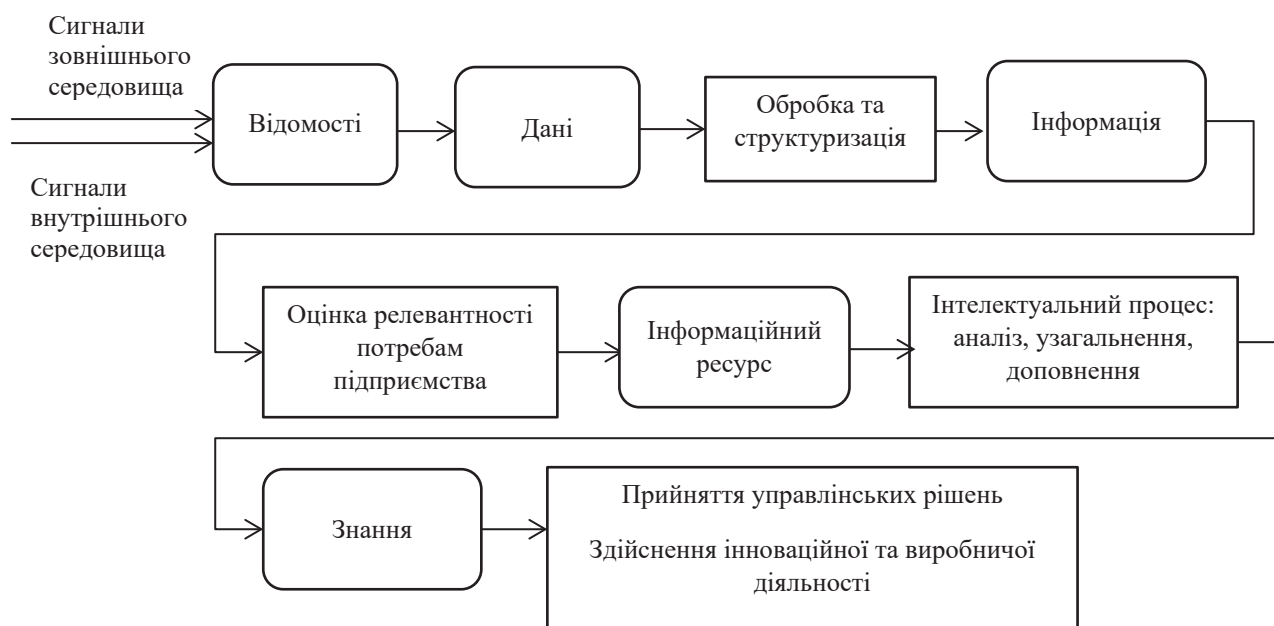

Рис. 1. Схема трансформації інформації в знання

живання Витрати на формування інформаційного ресурсу як самостійного продукту, призначеного для реалізації, мають бути відображені в якості продукції підприємства.

2. Фактор часу.

Динамічні зміни внутрішнього та зовнішнього середовищ визначають ступінь цінності та актуальності інформації. З плином часу інформація втрачає або підвищує свою актуальність. В той же час, можливе існування часового лагу між понесенням витрат на формування інформаційного ресурсу та принесенням ним економічних вигід.

Вплив на методику обліку: необхідність впровадження своєчасного моніторингу інформаційних ресурсів для виявлення таких, що втратили цінність. Наступним етапом є проведення переоцінки інформаційних ресурсів за принципом їх цінності для компанії або повне списання з балансу підприємства. Інформаційні ресурси, що повністю втратили свою змістову значимість, мають бути списаними з числа активів підприємства; факти втрати чи набуття актуальності інформацією супроводжуються відображенням дооцінки/уцінки нематеріальних активів підприємства. Таким чином, основою управління інформаційним ресурсом є врахування їх цінності в різні проміжки часу.

3. Життєвий цикл інформаційного ресурсу та дифузійність.

Інформаційне середовище функціонування підприємств характеризується наявністю окремих неструктурованих фрагментів даних про його внутрішнє та зовнішнє середовище та «інформаційних шумів», мають бути виключеними з процесу обробки інформації та прийняття управлінських

рішень. Щоб набути роль інформаційного ресурсу з можливістю принесення економічних вигід та підвищення потенціалу підприємства, неструктурований потік даних має пройти етапи структуризації, оцінки та обробки. Надалі відбувається перетворення інформаційних ресурсів в нові інтелектуальні продукти, а по мірі втрати змістового навантаження – виведення таких ресурсів з обігу.

Вплив на методику обліку: формування методики обліку інформаційних ресурсів на основі життєвого циклу. Ідентифікація інформації в якості інформаційного ресурсу в системі обліку має відбуватися у момент її переходу з форми неструктурованого набору даних до раціональної, релевантної інформації з виключенням інформаційних шумів. Неактуальний та не релевантний інформаційний ресурс вважається спожити витратами, тобто видатками, та підлягає списанню з балансу підприємства.

4. Багатофункціональність інформаційних ресурсів.

Інформаційна парадигма розвитку економіки характеризується залученням інформаційних ресурсів у всі бізнес-процеси підприємства та їх впливом на якість використання інших ресурсів, зростання продуктивності виробництва та ефективності системи менеджменту підприємства.

Вплив на методику обліку: необхідність визначення вартості інформаційних ресурсів та віднесення витрат на їх формування на собівартість готової продукції, робіт, послуг.

5. Відтворюваність та стійкість інформаційних ресурсів.

Специфічною ознакою інформації порівняно з матеріальними ресурсами підприємства є немож-

ливість її фізичного виснаження, винятком стає лише їх знищення та втрата актуальності. Як зазначає А. О. Пушкар, «скільки б не використовувався інформаційних ресурс, він не втрачає своєї корисності» [12]. В процесі господарської діяльності, використання інформації спричиняє не зменшення її обсягу, а навпаки – нарощування, удосконалення інформаційних ресурсів та створення нових. Запуск та реалізація бізнес-процесу споживає певний обсяг інформаційного ресурсу, який при цьому не втрачає своєї корисності, а на виході бізнес-процесу формується новий масив інформації, що характеризує відтворюваність інформації як ресурсу.

Вплив на методику обліку: неможливість застосування стандартних методів амортизації для обліку інформаційних ресурсів, особливо прямолінійного у зв'язку з неможливістю інформацією втрати корисності від обсягу використання.

6. Єдність процесів формування та використання.

Відповідно до можливості відтворюваності інформаційного ресурсу, споживання інформації в процесі господарської діяльності безпосередньо пов'язано із отриманням нового обсягу інформаційного ресурсу.

Вплив на методику обліку: результат процесу виробництва має відобразитися не лише калькуляцією собівартості готової продукції, а і формуванням певного обсягу інформаційного ресурсу у складі нематеріальних активів підприємства.

7. Можливість існувати на носіях різної природи.

У зв'язку з нематеріальною природою інформаційного ресурсу, його використання можливе через залучення безпосереднього носія інформації. На відміну від матеріальних ресурсів, інформаційні не можуть існувати окремо від певного носія: як персонал підприємства, так і його комп'ютерні системи та технології, автономні запам'ятовуючі пристрої, паперові засоби.

Вплив на методику обліку: залежність можливості ідентифікації та відділення від суб'єкту господарювання від носія інформації. Інформаційні ресурси, носіями яких є персонал підприємства (знання, досвід тощо) не можуть бути ідентифікованими як нематеріальний актив, придатний до реалізації, та мають бути віднесеними до складу внутрішньо генерованого гудвілу. Інформаційний ресурс, втілений на матеріальному носії, може бути ідентифікований як окремий нематеріальний актив, придатний до відокремлення від підприємства.

8. Безпосереднє формування персоналом підприємства.

Збір, генерування, обробка інформації відбувається в результаті інтелектуальної та творчої діяльності персоналу, тому ключовим фактором якості інформаційного ресурсу є здібності відповідальних працівників.

Вплив на методику обліку: Віднесення витрат на роботу з персоналом, підвищення його кваліфікації до собівартості інформаційного ресурсу.

9. Невичерпність інформації.

Передача та розповсюдження інформаційного ресурсу між носіями не впливає на якість та повноту інформації. Під час реалізації чи розповсюдження інформаційного ресурсу відбувається його копіювання з оригінального носія (паперовий, електронний, персонал підприємства) без втрати обсягу та якостей на носій-отримувач. Таким чином, інформацію можна розповсюджувати на необмежену кількість користувачів без втрати її якісних характеристик та змістового навантаження.

Вплив на методику обліку: включення до собівартості продукції, робіт, послуг витрат на формування інформаційного ресурсу не супроводжується зменшенням вартості інформації. Крім того, реалізація інформації як окремого ресурсу не передбачає списання цього активу з балансу підприємства, так як фактично реалізується «копія» інформації, а сам «оригінал» інформаційного ресурсу все одно залишається у власності підприємства.

Проте розповсюдження інформації може впливати на її цінність в залежності від виду інформаційного ресурсу. Тому операції з розповсюдження або витоку інформації, що містить унікальні дані, елементи комерційної таємниці тощо, мають супроводжуватися операціями з переоцінки в системі обліку.

10. Різні способи надходження на підприємство.

Інформаційні ресурси можуть продукуватися як на підприємстві в результаті інтелектуальної діяльності персоналу, так і надходити із зовнішнього середовища суб'єкта господарювання.

Вплив на методику обліку: вибір форми відображення інформаційного ресурсу в системі обліку в залежності від шляху його надходження на підприємство. Отримана інформація із зовнішнього середовища відображається у складі нематеріальних активів. Інформаційні ресурси, згенеровані безпосередньо на підприємстві є продуктом інтелектуальної діяльності персоналу – це передбачає їх віднесення до складу нематеріальних інтелектуальних активів та інтелектуального капіталу підприємства; визнання готовою продукцією процесу інтелектуальної діяльності.

11. Зростаюча прибутковість інформаційних ресурсів.

Первісне отримання інформаційного ресурсу може вимагати понесення значного обсягу витрат. Проте, подальша їх обробка та отримання нових знань на основі інформаційної взаємодії відбувається ціною менших витрат у порівнянні з прямими витратами праці, енергії, часу на їхнє пряме генерування.

Вплив на методику обліку: врахування синергетичних ефектів при визначенні собівартості інформаційних ресурсів.

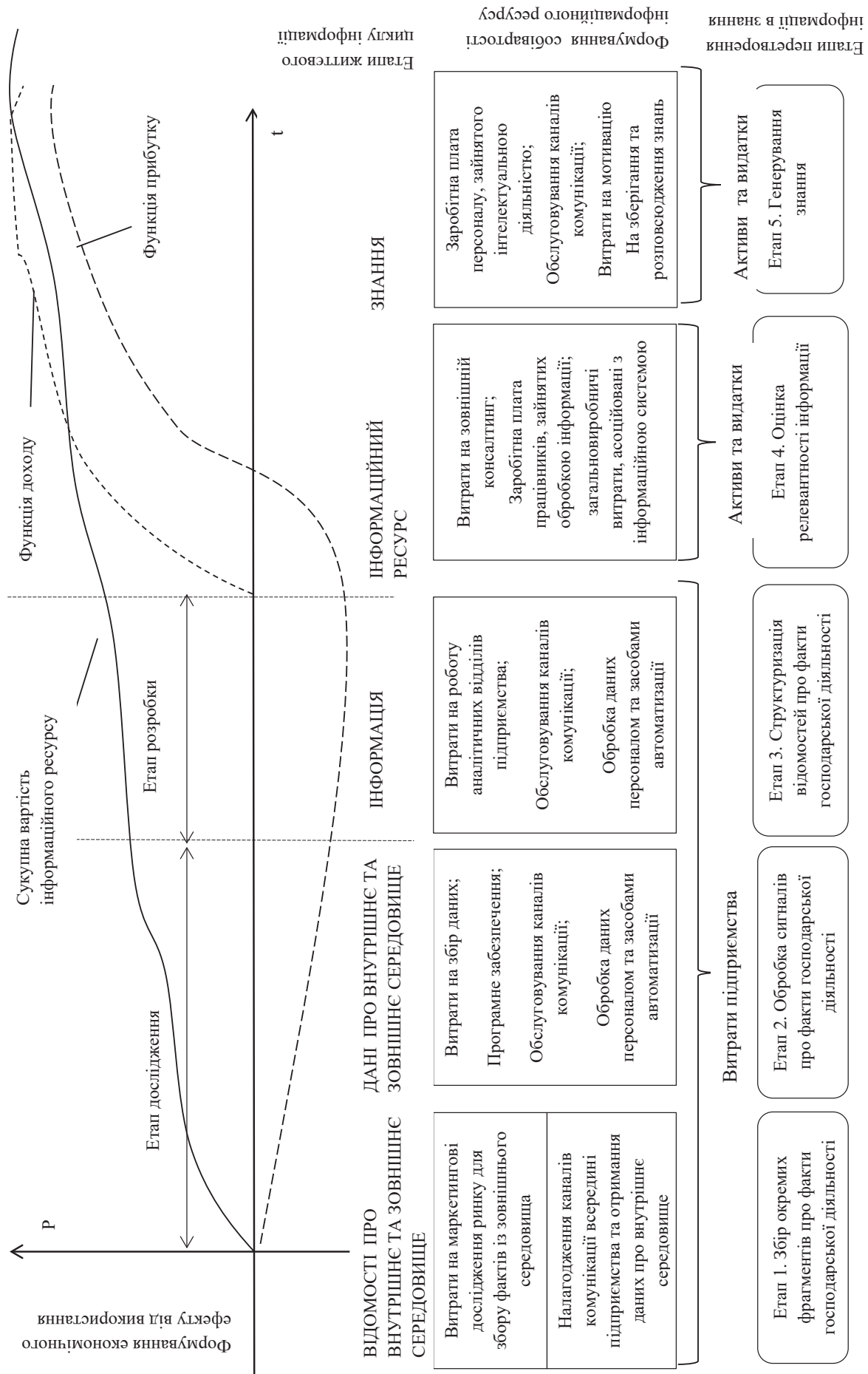

Рис. 2. Процес визнання інформаційного ресурсу підприємства в обліку за етапами життєвого циклу

12. Потенційність значення інформаційних ресурсів.

Інформаційний ресурс стає визначальним фактором конкурентоспроможності у комплексі іншими видами ресурсів – досвідом працівників, працею, технікою, сировиною тощо. Доки інформація не перетворена у структуровану форму з релевантним змістом та відсутні можливості до її ефективного впровадження у виробничий процес, відсутня можливість принесення економічних вигід.

Вплив на методiku обліку: визнання інформаційного ресурсу у складі нематеріальних активів в момент визначення можливості використання інформаційного ресурсу та принесення економічних вигід. До цього понесені витрати на формування нематеріального ресурсу мають накопичуватись на рахунках обліку капітальних інвестицій на створення нематеріальних активів.

Запропонована схема порядку перетворення інформації (рис. 1) та розглянуті особливості інформації як економічного ресурсу мають стати основою методичного підходу до ідентифікації інформаційних ресурсів у системі обліку за етапами життєвого циклу інформації. Цінність інформації для підприємства залежить від її змісту, якості обробки та релевантності, що прямо впливає на прийняття управлінських рішень. Збір відомостей про окремі факти господарської діяльності із внутрішнього середовища суб'єкту господарювання та процеси в межах зовнішнього середовища функціонування організації створює масив інформації. А інформація може враховуватись в якості інформаційного ресурсу підприємства лише після її обробки, встановлення достовірності, впливу на процес функціонування підприємства та можливості принести економічні вигоди.

Таким чином, автором запропоновано підхід до визнання інформаційного ресурсу підприємства в обліку за етапами життєвого циклу та коло витрат, що мають бути врахованими при визначенні його собівартості на різних етапах (рис. 2).

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Інформаційні ресурси в умовах розвитку інформаційної економіки набули ключового

значення в процесах виробництва та менеджменту суб'єктів господарювання. Інформаційний ресурс є унікальним видом нематеріальних ресурсів та представляє собою як джерело і основу інтелектуального процесу, так і його результат у вигляді накопичених знань. Крім того, в процесі інформаційного забезпечення управління підприємством інформація є не лише одним з основних ресурсів, але і виступає інтегратором і необхідною умовою використання усіх інших ресурсів.

Теорія обліку потребує розвитку в частині розширення кола нематеріальних ресурсів, що відображаються в якості активів системою бухгалтерського обліку підприємств, зокрема в частині інформаційних ресурсів. Такий вектор розвитку системи обліку стане способом адаптації менеджменту підприємств до глобальних тенденцій змін зовнішнього та внутрішнього середовища в рамках інформаційної парадигми соціально-економічного розвитку.

Роль інформаційних ресурсів в діяльності підприємств вимагає трансформації діючої системи обліку та ідентифікації інформаційних ресурсів у складі нематеріальних активів підприємства. Запропонований підхід до їх ідентифікації за стадіями життєвого циклу заключається у переведенні понесених витрат на інформацію до складу активу у момент переходу інформації у стадію інформаційного ресурсу, після обробки, встановлення достовірності, релевантності, характеру впливу на процес функціонування підприємства та можливості принести економічні вигоди.

Така вимога ставить перед системою управління підприємством в подальшому необхідність розробки механізмів оцінки достатності інформаційних ресурсів, їх якості та результативності використання. Крім того, перспективою подальших досліджень є розробка підходів кількісної та вартісної оцінки інформаційних ресурсів в системі обліку, документального відображення, амортизаційної політики, підходів до відображення на рахунках обліку, що надасть можливість формування системою обліку повної інформації про наявні інформаційні ресурси для ефективного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Takeuchi H., Nonaka I. Knowledge creation and dialectics. *Hitotsubashi on knowledge management*. 2004. P. 1–27.
2. Біляченко О. Л. Інформаційні ресурси в системі бухгалтерського обліку: гармонізація понять та категорій. *Економіка: реалії часу*. 2014. № 4. С. 170–179.
3. Бірюков В. В. Теоретичні основи інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів : монографія. Луганськ, 2009. 664 с.
4. Вєревченко А. П. Информационные ресурсы: определение, основные понятия, параметры, особенности открытого потока информации, помехи, возникающие в каналах поступления информации. URL: http://elib.mubint.ru/lib/knigi/Verevchenko_Infocoursi. (дата звернення: 27.06.2022).
5. Гужва В. М. Інформаційні системи і технології на підприємстві : навч. посіб. Київ, 2001. 400 с.
6. Мариничева М. К. Управление знаниями на 100%. Путеводитель для практиков. Москва, 2008. 320 с.
7. Марутян Р. Інформаційні ресурси: нові підходи до визначення поняття. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2009. № 18. С. 93–104.

8. Марченко О. С., Ярмак О. В. Національна інноваційна система як інтегратор знань : монографія. Харків, 2012. 242 с.
9. Милотченко І.О. Інформаційні ресурси: аналіз категорії та класифікація. *Радиотехника*. 2018. №. 192. С. 157–161.
10. Несвіт Г. П. Інформаційна політика держави як фактор реформування суспільства : автореф. дис. канд. політ. наук : 23.00.02. Одеса, 2001. 16 с.
11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» від 18 жов. 1999 р. № 242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (дата звернення: 20.06.2022).
12. Пушкар А. И., Назарова С. А., Сибилев К. С. Управление информационной деятельностью предприятия в экономике знаний : монография. Харьков, 2012. 560 с.
13. Родіонов А.В. Визначення інформаційних ресурсів як економічної категорії. URL: <http://intkonf.org/rodionov-av-viznachennya-informatsiynih-resursiv-yak-ekonomichnoyi-kategoriyi> (дата звернення: 27.06.2022).
14. Рожелюк В., Семанюк В. Інформаційні ресурси як інструмент ефективного управління. *Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та управління персоналом* : праці міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 17-18 квітня 2019 р.). Ужгород, 2019. С. 205–207.
15. Семанюк В. З. Інформаційні ресурси як інструмент підвищення ефективності бізнесу. *Інноваційна економіка*. 2012. № 10. С. 304–307.
16. Стоун'ер Т. Информационное богатство: профиль постиндустриальной экономики. Москва, 1986. С. 392–409.
17. Управление знаниями в корпорациях : уч. пособ. / Под ред. проф. Б. З. Мильнера. Москва, 2006.

REFERENCES

1. Takeuchi H., Nonaka I. (2004) Knowledge creation and dialectics. *Hitotsubashi on knowledge management*, pp. 1–27.
2. Biliachenko O. L. (2014) Informatsiini resursy v systemi bukhgalterskoho obliku: harmonizatsiia poniat ta katehorii. *Ekonomika: realii chasu*, 4, 170–179.
3. Biriukov V. V. (2009) Teoretychni osnovy informatsiino-dovidkovoho zabezpechennia rozsliduvannia zlochyniv: monohrafiia. Luhansk.
4. Verevchenko A. P. Informatsionnyie resursyi: opredelenie, osnovnyie ponyatiya, parametryi, osobennosti otkrytogo potoka informatsii, pomehi, voznikayushchie v kanalah postupleniya informatsii. Available at: http://elibrary.mubint.ru/lib/knigi/Verevchenko_Inforesursi (accessed 27 June 2022).
5. Huzhva V. M. (2001) Informatsiini systemy i tekhnolohii na pidpriemstvi: navch. posib. Kyiv.
6. Marinecheva M. K. (2008) Upravlenie znaniyami na 100%. Putevoditel dlya praktikov. Moskva.
7. Marutian R. (2009) Informatsiini resursy: novi pidkhody do vyznachennia poniattia. *Suchasna ukrainska polityka. Polityky i politolohy pro nei*, 18, 93–104.
8. Marchenko O. S., Yarmak O. V. (2012) Natsionalna innovatsiina systema yak intehtorator znan: Monohrafiia. Kharkiv.
9. Myliutchenko I. O. (2018) Informatsiini resursy: analiz katehorii ta klasyfikatsiia. *Radyotekhnyka*, 192, 157–161.
10. Nesvit H. P. (2001) Informatsiina polityka derzhavy yak faktor reformuvannia suspilstva: avtoref. dys. kand. polit. nauk: 23.00.02. Odesa.
11. Polozhennia (standart) bukhgalterskoho obliku 8 «Nematerialni aktyvy» vid 18 zhov. 1999 r. № 242. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (accessed 20 June 2022).
12. Pushkar A. I., Nazarova S. A., Sibilev K. S. (2012) Upravlenie informatsionnoy deyatelnostyu predpriyatiya v ekonomike znaniy: monografiya. Kharkov.
13. Rodionov A. V. Vyznachennia informatsiinykh resursiv yak ekonomichnoi katehorii. Available at: <http://intkonf.org/rodionov-av-viznachennya-informatsiynih-resursiv-yak-ekonomichnoyi-kategoriyi> (accessed 27 June 2022).
14. Rozheliuk V., Semaniuk V. (2019) Informatsiini resursy yak instrument efektyvnogo upravlinnia. *Aktualni pytan- nia ekonomiky, obliku, fnansiv ta upravlinnia personalom*: pratsi mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Uzhhorod, 17-18 kvitnia 2019 r.). Uzhhorod.
15. Semaniuk V. Z. (2012) Informatsiini resursy yak instrument pidvyshchennia efektyvnosti biznesu. *Innovatsiina ekonomika*, 10, 304–307.
16. Stoun'er T. (1986) Informatsionnoe bogatstvo: profil postindustrialnoy ekonomiki. Moskva.
17. Upravlenie znaniyami v korporatsiyah: uch. posob. / Pod red. prof. B. Z. Milnera. Moskva, 2006.

Marharyta Sobakar, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics. Improvement of approaches to the identification of intangible assets in the management accounting system of the enterprise.

Annotation. The purpose of the article is to reveal the economic essence of information resources and their specific features as part of the enterprise's economic potential, and to develop the theoretical and methodological aspects of procedure for identifying an information resource as part of intangible assets and/or expenses in accounting system. **Research methodology.** The goal of the article was achieved using the following research methods: analysis and synthesis, logical generalization, morphological analysis, analytical method, comparison. **Findings.** The essence of the concepts "information", "data", "information resource" is determined and the relationship between these categories is established. A scheme of the life cycle of information is proposed, which reveals the order of transformation of data into knowledge, which can be used to manage the formation and use of information at the enterprise. The specific characteristics of the information resource as a component of the company's potential are defined, on the basis of which the main methodical principles of identification and formation of the accounting policy for information resources as a component of the company's intangible assets are substantiated. The author proposed an approach to the recognition of an enterprise's information resource in accounting by stages of the life cycle and the range of costs that should be taken into account at different stages. The proposed approach consists in transferring incurred information costs to the composition of the asset after processing of information, establishing its reliability, relevance and the ability to bring economic benefits. **Practical value.** The obtained results contribute to the development of the accounting system in terms of expanding the range of intangible resources that are reflected as assets in the accounting system of enterprises, in particular in the part of information resources. The approaches and recommendations proposed by the author will improve the current accounting system in terms of identifying information resources as an asset and increase the objectivity of the enterprise's value assessment.

Keywords: information, data, life cycle, identification, information resources, intangible assets, accounting.